

Recepcija kajkavskega pesništva pri Štefanu Modrinjaku

NINA DITMAJER

ZRC SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede,
Novi trg 2, SI 1000 Ljubljana, nina.ditmajer@zrc-sazu.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/scn.17.1.140-161.2024>

————— 1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article —————

Članek se osredinja na dve pesmi Štefana Modrinjaka in predstavlja preteklo hrvaško literarno tradicijo, ki je vplivala na nastanek njegovih pesmi. Pri pesmi *Od protuletja* je razvidno sledenje baročni kajkavski pesniški tradiciji, ki se je vsaj dve stoletji ohranjala v rokopisnem in ustnem izročilu, medtem ko so na nastanek njegove *Molitve na Božico Slovenko* vplivala prozna in pesniška natisnjena dela hrvaške renesanse, baroka in razsvetljenstva.

The article focuses on two poems by Štefan Modrinjak and presents the past Croatian literary tradition that influenced the creation of his poems. The poem *Od protuletja/On Spring* traces the Baroque Kajkavian poetic tradition that has been preserved in manuscript and oral traditions for at least two centuries, while his *Molitva na Božico Slovenko/Prayer to the Slovenian Goddess* was influenced by printed works of prose and poetry from the Croatian Renaissance, Baroque and Enlightenment periods.

Ključne besede: Štefan Modrinjak, kajkavsko slovstvo, rokopisne pesmarice, hrvaška književnost, literarna recepcija

Key words: Štefan Modrinjak, Kajkavian literature, manuscript hymnals, Croatian literature, literary reception

Uvod¹

Poznavanje vzhodnoštajerskega duhovnika Štefana Modrinjaka (1774–1827) se je med slovenskim in tudi hrvaškim bralstvom okrepilo po letu 1845. O njem je namreč kot o prvem slovenskem pesniku panonske zemlje pisal Stanko Vraz (1845: 157) v svoji pesniški zbirki *Gusle i tambura*, kar je pripomoglo k temu, da so ga poslej omenjale vse sledeče zgodovine slovstva, celo Puffov *Marburger*

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta *Recepcija starejšega pesništva v panonskem jezikovnem prostoru* (Z6-3227), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Taschenbuch (1853: 87, 89). Vraz je edino ohranjeno knjižico Modrinjakovih pesmi dobil od njegovega nečaka Lovra Modrinjaka in jo tudi prepisal.

Ivan Macun, ki je leta 1883 izdal *Književno zgodovino slovenskega Štajerja*, je podatke o Modrinjaku črpal iz Vrazovega zapisa, za knjižico pesmi pa je sklepal, da je izgubljena. Da je ta rokopis pesmi po Modrinjakovi smrti leta 1827 krožil med štajerskimi Slovenci, pričajo prepisi njegovih posvetnih pesmi zapisovalcev Mateja Slekovca (UKM Ms 7, ovoj 1; Ms 7, ovoj 2), Franca Cvetka (UKM Ms 44, ovoj 2), Lavrencija Herga (UKM Ms 45, ovoj 4), Jožefa Pajka (UKM Ms 45, ovoj 5), Martina Severja (UKM Ms 45, ovoj 6) in Franca Šalamuna (UKM Ms 45, ovoj 7). Rokopis torej ni bil izgubljen, pač pa ga je vsaj od leta 1883 hranil Jožef Pajek, takratni učitelj na mariborski gimnaziji. Ker je Macun svoje literarnozgodovinsko delo dokončal že leta 1870, ni upošteval Flegeričeve knjige o Modrinjaku iz leta 1881, jo je pa zato naknadno omenil v opombi.

Flegeričevo delo, ki ga je verjetno spodbudila spominska slovesnost 25. septembra 1881 v Središču ob Dravi, prinaša prvo vrednotenje rokopisnih pesmi Štefana Modrinjaka. Obravnavane so bile: *Elegija*, *Vinska bratva*, *Deklici*, *Prošnja*, *Punica zeta tuži*, *Gosposki stališ spoznan od kmeta*, *Od pet pijanih bab*. Njegovo grajanje nemških in madžarskih izposojenk je prevzela vsa prihodnja slovenska literarna zgodovina. Flegerič je Modrinjaka podobno kot Vraz primerjal z Vodnikom in Jarnikom, ta misel pa se je takoj uprla Franu Levcu, ki ni cenil jezika vzhodnoštajerskih Slovencev:

Ako pa g. Flegerič misli, da bi se bil iz Modrinjaka porodil pesnik Vodnikove vrste, da je našel takšnega blagodušnega in naobraženega voditelja, kakeršen je bil baron Zois Vodniku, jako se moti. Zdi se nam, da Slovenci z one strani Boča lože nauče pisati pravilne hrvaščine nego pisne (karantanske) slovenščine in da je Stanko Vraz Slovencem »uskočil«, temu jo v prvij vrsti iskati narodopisnih uzrokov. (Levec 1881: 706)

Modrinjaka je bolj kot njegovega predhodnika Leopolda Volkmerja cenil Karel Glaser.² Njegovemu rokopisu pesmi, ki ga omenja Stanko Vraz, se ni posvečal, zato lahko upravičeno sklepamo, da je uspel prebrati zgolj štiri natisnjene pesmi,³ ki jih je tudi poimensko navedel: *Amico Cvetkoni*, *Fabula*, *Škorjanec in pevec*, *Golob*. Menil je, da njegove pesmi odlikujejo izvirne misli in lep jezik, vendar ne dosega umetniške ravni Stanka Vraza (Glaser 1895: 131).

Predavatelj na graški katedri za slovansko filologijo Karel Štrekelj se je prav tako posvetil pesniku in duhovniku Štefanu Modrinjaku ter navajal Vrazove podatke o njegovem življenju in delu. V nasprotju z Vrazom ga je nekoliko slabše vrednotil, še posebej prevzete besede iz madžarščine in nemščine, ki so bile pogoste v vzhodnoslovenskem prostoru. Vidno je povzemal Flegeriča,

² »Njegova muza po obliki in vsebini daleko presega Volkmerovo.« (Glaser 1895: 84)

³ Macun je objavil Modrinjakovo *Fabulo v Cvetju jugoslavjanskem* (1850: 208), Vraz pa *Amico Cvetkoni v Guslah* (1845: 159), ki jo je ponovno objavil *Slovenski narod*; pesmi *Škorjanec in pevec* ter *Golob* prinaša *Jadranski Slavjan* (1850).

ki je vrednotil tudi Modrinjakove rokopisne pesmi, iz prepisa Primičevega pisma pa izvemo še za pesem *Gebeth am die Göttin der Weisheit* (Štrekelj 2012: 586–590). Pesem je leta 1904 v *Zborniku Matice Slovenske* prvi objavil Luka Pintar.

Glazerjevo geslo o Modrinjaku v *Slovenskem biografskem leksikonu* iz leta 1933 je postalo merodajno za vse literarne zgodovinarje prve polovice 20. stoletja. Čeprav je cenil njegove ljubezenske pesmi, mu je očital vsebinsko prozaičnost, pomanjkljivo izbranost in banalnost v verzu, v isti sapi pa ga je povezal s pesniško tradicijo Leopolda Volkmerja in A. J. Blumauerja. Še posebej se je posvetil *Molitvi na Božico Slovenko* in njen nastanek povezal z Vodnikovo *Ilirijo oživiljeno* (Glazer 2013).

Iskanje vzporednic s kranjskim literarno-jezikovnim prostorom kot edinim merodajnim je značilno tudi za druge slovenske literarne zgodovinarje tega obdobja (Slodnjak, Legiša, Kidrič, Grafenauer). Lino Legiša (1938), ki se je v svoji inavguralni disertaciji posvečal predvsem estetskemu vrednotenju posameznih pesmi, je pri Modrinjaku prepoznal estetsko doživetje in celo nacionalizem, ki naj bi se ga naužil pri Hrvatih (npr. Andrija Kačić - Miošić), z nacionalnega vidika pa mu je očital kajkavske jezikovne vplive. Kasneje je njegovo pesem *Molitva na božico Slovenko* ponovno označil za ostanek hrvaškega klasicizma, stanovske pesmi so se mu zdele zaostale, pesmi o vinu pa vulgarne; zato pa je pozitivno vrednotil njegovo opisno poezijo narave (Legiša 1959: 38–40).

S predlogami in inačicami nekaterih Modrinjakovih pesmi se je prvi ukvarjal Stanko Kotnik (1956: 203–213). *Popevka od pet pijanih bab* je bila namreč znana tudi v prekmurskem in kajkavskem jezikovnem prostoru. Menil je, da so različice izhajale iz starejše skupne predloge. V njegovi pesmi *Od protuletja* je prepoznal vplive razsvetljenske poezije o naravi. Ta pesem je bila že Ravnikarju znana kot hrvaška, najde se jo tudi med gradiščanskimi Hrvati. Na podlagi teh navedb in nepoznavanja kajkavske rokopisne tradicije si je postavil napačno vprašanje o prehodu Modrinjakovih pesmi na hrvaško ozemlje. Zato je tudi njegovo sklepanje, da sta jih tja prenesla brata Anton in Ivan Krizmanić, napačno.

Razsvetljenske, predromantične in romantične prvine so v pesmih Štefana Modrinjaka odkrivali slovenski literarni zgodovinarji druge polovice 20. stoletja. Slodnjak (1968) je Modrinjaka prepoznal za romantika, ki je nihal med svobodoljubjem, pokrajinskim razumništvom in ljubezensko čutnostjo, njegov vzhodnoštajerski jezik, pomešan s kajkavskim, pa je imel celo za bolj pozitivnega in narodnopovezovalnega kot Vrazovega v njegovih slovenskih letih.

Jože Pogačnik (1969) je v poeziji Štefana Modrinjaka odkrival iskanje ideala, postati svoboden in srečen individuum. Predromantične sestavine je opazoval v pesmi *Od protuletja*, kjer narava ni več predmet pesnikovega opisovanja, temveč vir občutka radosti, ki je uresničevanje višjega tipa življenja. Tako je hitro slogovno določil njegovo poezijo kot razkrajajoči se klasicizem, izpolnjen s predromantičnimi sestavinami. Po drugi strani pa je Janko Kos (1986: 100) Modrinjakovo poezijo o naravi povezal z razsvetljenskim senzualizmom, v deskriptivno poezije narave pa jo je uvrstil že Kotnik (1956: 209).

Modrinjakove rokopisne in natisnjene pesmi so objavo doživele leta 1974. Pesmim je dodana doslej najnatančnejša študija njegovega življenja in pesniškega ustvarjanja. Urednika Jože Pogačnik in Stanko Kotnik sta bila precej bolj naklonjena Modrinjakovemu jeziku in sta opozarjala na spremembo v vrednotenju štajerskih pesnikov, ki se je zgodila po poenotenju slovenske knjižne norme v drugi polovici 19. stoletja: »Do tega časa je bil Modrinjak štajerski pesnik, sedaj je postal dialektalen; pripadnost tej vrsti pa je na Slovenskem vedno veljala za manjvredno.« (Kotnik in Pogačnik 1974: 6)

Zadnji pregled slovenskega slovstva, ki se posveča kateri od Modrinjakovih pesmi, je *Od Brižinskih spomenikov do razsetljenstva* Igorja Grdine. Modrinjaka je primerjal z graškim učiteljem Janezom Nepomukom Primicem in ju označil za romantika po srcu. Omenjal je njegovi pesmi *Elegija* in *Amico Zvetko* (Grdina 1999: 240). Marijan Dović je v svoji nedavni študiji o slovenski posvetni poeziji Modrinjaka označil kot »enega najbolj nadarjenih (in spregledanih) slovenskih pesnikov svojega časa« (Dović 2023: 196). Opozoril je na njegove predelave pesmi, ki so krožile med ljudstvom v slovenskem in hrvaškem jezikovnem prostoru (npr. *Popevka od pet pijanih bab*, *Od protuletja*). Njegovemu verzu, temam, motivom in idejam v izbranih pesmih (*Elegija*, *Od protuletja*, *Molitva na božico Slovenko*) se je v svoji doktorski disertaciji posvetila Nina Ditmajer (2020).

Z jezikoslovnimi raziskavami zadnjih let se je utrdila zavest o obstoju panonske literarno-jezikovne tradicije, ki se je razvijala neodvisno od osrednjeslovenske (kranjske). Štefan Modrinjak je sodil v tisto skupino vzhodnoštajerskih duhovnikov, ki so se navezali na kajkavski knjižni jezik (v zgodnjem obdobju še Jaklin, Kosi in Krempl), vendar so v tem času že obstajale pobude za večjo knjižnojezikovno povezanost s kranjskim prostorom (Narat, Harman, Primic, Cvetko, Šmigoc, kasneje tudi Krempl) (Jesenšek 2015; Ditmajer 2019). Prav tako se je v zadnjih desetletjih tako pri slovenskih kot hrvaških literarnih zgodovinarjih povečal interes za proučevanje starejših rokopisnih pesmaric, z njihovo vedno večjo dostopnostjo pa lahko danes z večjo gotovostjo ugotavljamo kajkavske literarne vplive pri razsvetljenski generaciji vzhodnoštajerskih pesnikov, kar je tudi tema pričujočega članka.

Modrinjakovi stiki s Kajkavci

Štajerci so se s Kajkavci srečevali v pomembnih izobraževalnih, političnih, verskih in gospodarskih središčih. Varaždin je predstavljal trg za agrarne pridelke iz Podravja, bil pa je tudi izobraževalno središče, od koder so se številni Štajerci s klasično gimnazijsko izobrazbo podajali na študij v univerzitetno mesto Gradec (Vrbnjak 2006: 52). V 17. in 18. stoletju je bil Varaždin tudi politična prestolnica, saj so se tam odvijala zasedanja hrvaško-slavonskega sabora, v letih 1767–1776 pa so tam imeli sedež ban, sodišče (Banski stol) in Hrvaški kraljevski svet (Buturac 1958; Petrić 2009: 187).

Govor Središča ob Dravi, rojstnega kraja Štefana Modrinjaka, so poleg govora Ormoža vsaj v začetku 18. stoletja označevali kot hrvaškega. O tem priča na primer naslov prisežnega obrazca za novosprejete meščane Ormoža *Juramentum Ciuis Croaticae*. Oznaka *Croatica* se kot edini jezik prebivalstva prične pojavljati v zapisnikih mesta Varaždin po letu 1697.⁴ To poimenovanje se je očitno razširilo še na nekatere prleške župnije: Središče ob Dravi, Sv. Miklavž pri Ormožu, Velika Nedelja, Križevci in Ljutomer. Zadnje omembe imena *Croatica* so v Središču izpričane v osemdesetih letih 18. stoletja (Golec 2012: 122–125, 130). Da so si duhovniki v vzhodnoštajerskih župnijah prizadevali kajkavski jezik zamenjati z vzhodnoštajerskim, nam kažejo nekatera besedila, ki so na tem območju nastajala v 18. stoletju.

Kajkavska jezikovna usmeritev je še vidna v tekstih, ki so nastali v trgu Središče ob Dravi: v *Pismu ormoškega graščaka Adama Petheja, Oporoki Mihaela Modrinjaka*, v prvi izdaji *Parhamerjevega katekizma* ter *Prisegi ljutomerskih tržanov*. Osrednjeslovenski jezikovni vpliv naj bi bil viden v *Velikonedeljski prisegi, Tožbi zoper ormoškega graščaka, Cesarskemu odločilu, Ptujski prisegi*, mariborski izdaji molitvenika *Hitra inu glatka pot pruti nebessam*, rokopisnem slovarju Ivana Antona Apostla in v delu *Ta veliki katechismus. Raputhov evangelij* in tudi *Tožba zoper ormoškega graščaka* naj bi izkazovala značilnosti prleškega narečja (Rajh 2002: 51; Rajh 1984; Rigler 1968). V *Foglarjevi pesmarici* (1757–1762), ki je nastala v župniji Kamnica pri Mariboru, najdemo tako osrednje- kot vzhodnoslovenske jezikovne značilnosti, (Ditmajer 2021). Tovrstno jezikovno prepletanje je sicer značilno tudi za zgoraj omenjena besedila, saj so v tem delu Štajerske takrat iskali nadnarečne osnove za nastajajoči knjižni jezik, ki bo različen od osrednjeslovenskega, prekmurščine in kajkavščine (Jesenšek 2015: 40, 41). V tem obdobju so bili za štajerske Slovence natisnjeni štirje katekizmi (1758, 1764, 1777, 1783), pet cerkvenih pesmaric (1756, 1783, 1784, 1789, 1795), dva molitvenika (1767, 1777) in lekcionar (1800). V teh besedilih so prav tako vidne različne usmeritve: kajkavska se kaže samo v prvi izdaji *Parhamerjevega katekizma*, štiri analizirana dela izkazujejo vzhodnoštajersko knjižno normo (npr. tretja izdaja *Parhamerjevega katekizma*, molitvenik *Knishiza poboshnosti*), eno besedilo variira med osrednjo in vzhodno tradicijo (npr. druga izdaja *Parhamerjevega katekizma*, *Peisme k' sveti meshi inu pred predigo*), prav tako štiri analizirana dela izkazujejo pretežno osrednjeslovensko normo (npr. *Andohtlive pejsme*, molitvenik *Hitra inu glatka pot pruti nebessam*) (Ditmajer 2019: 56–58).

Večina duhovnikov v omenjenih šestih prleških župnijah je po vizitacijskih zapisnikih (1739, 1760–1764, 1773–1774) bila Štajercev (Prlekija 16 + 4 ostali Štajerci), nato sledijo Kranjci (6), Hrvati (3 + 2 Medžimurca), Belokranjci (5)

⁴ Pred tem letom se praviloma pojavlja bolj splošen lingvonim S(c)lavonicum (Golec 2012: 124), izpričan tudi v rokopisnem slovarju Bernarda Mariborskega iz leta 1760, ki vsebuje vzhodnoslovensko besedje (Jesenšek 2015: 60–73).

in Korošci (3). Med hrvaškimi duhovniki lahko srečamo na primer Antona Paukovića iz Karlovca, ki je služboval v Središču (1751–1764), pri Sv. Tomažu in v Ormožu (1764–1783) (Golec 2012: 129–130), ter Nikolaja Paukovića iz hrvaškega Tounja, središkega kaplana v letu 1773. V času, ko se je tam rodil Štefan Modrinjak, je poleg Paukovića tam služboval župnik domačin Matija Dominkuš (1770–1781), poučeval pa je Sebastijan Šef (Mlinarič 1987: 309–312; Slekovec 1882: 290).

Štefan Modrinjak se je leta 1791 odpravil v slovečo gimnazijo v Varaždinu, v kateri je preživel štiri študijska leta. Po ukinitvi jezuitskega reda (1773) so jo nekaj časa vodili pavlinski redovniki (do 1786). Med njimi je bil tudi znani hrvaški književnik Tito Brezovački, ki je pisal kajkavske drame za šolske potrebe (npr. *Sveti Aleksi*, 1786) in pesmi v različnih jezikih, ki so ostale v rokopisih (npr. *Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae, trium sororum recursus*, 1790) (Ratković 1999: 8–9, 16–17). Ko je Modrinjak obiskoval prvi razred gimnazije, se je Brezovački že odpravil v Zagreb (Hečimović 1973: 8). V prvih treh razredih (od 1791/92 do 1793/94) je Modrinjaka poučeval pater Remigius Volusy, v četrtem razredu (1794/95) Gabriel Fassaich (Ilešič 1937: 183), gimnazijo je vodil ravnatelj Josip Paszthory (od 1787). Štajerski dijaki, ki so takrat predstavljali tretjino vseh šolajočih se, so se domov vračali s kajkavskimi knjigami. O tem nam pričata domači knjižnici nekdanjih štajerskih dijakov Božidarja Raića in Jakoba Košarja (Vrbnjak 2006: 53).

Kajkavsko-štajerski stiki so se nadaljevali tudi, ko je Modrinjak odšel v graško bogoslovje (1797–1800), saj je tam študiralo tudi nekaj hrvaških bogoslovcev, med njimi leto ali dve leti mlajši Anton Krizmanić (1775/1776–1832), brat znanega župnika pri Mariji Bistrici Ivana Krizmanića (1766–1852). Krizmanić je tudi po posvečenju služboval v štajerskih župnijah in tako ohranjal stik s štajerskimi duhovniki. Najdemo ga v Vuzenici (1800–1801), Mariboru (1801–1802), Hočah (1802–1805), pri Mariji Snežni v Zg. Velki (1805–1816) in na Ptujski Gori (1816–1832) (Ilešič 1913: 1–2). To je pripeljalo do domneve, da se je Krizmanić skupaj z vrstnikoma Štefanom Modrinjakom in Ivanom Naratom udeležil tudi znanega sestanka pri Sv. Urbanu leta 1803 (Kotnik 1956: 213), kjer je devet duhovnikov načrtovalo slovnico in slovar. Modrinjak je v družbi zagovarjal kajkavski pravopis, čemur so nekateri člani (Narat in Harman) nasprotovali. Poznavanje hrvaške književnosti in jezika pa je še najbolj razvidno iz Modrinjakovega ohranjenega pesniškega opusa.

Nastanek pesmi *Od protuletja*

Pesem *Od protuletja* oz. pesem o pomladi, znana tudi po prvem verzu kot *Protuletno drago vreme*, najverjetneje izvira iz nemške baročne pesniške tradicije (Zvonar 2001: 251). Tovrstno tematiko lahko denimo odkrijemo v knjigi latinskih hvalnic z nemškimi prevodi znanega bremenskega subkantorja in pesnika Nikolausa Bära *Ornithophonia sive harmonia melicarum avium*

(1695). V pesmih opisuje ptice, kot so slavček, lišček (der Stieglitz), kanarček, ščinkavec, kos, kalin, čižek (der Zeisig) in repnik (der Hänfling) (Borchers 2001: 134). Pesem *Lobgedicht des Ertschen oder Isercken* se prav tako kot Modrinjakova pesem o pomladi prične z verzi, ki tematizirajo odhod zime in mraza ter prihod pomladi in sonca, nadaljuje pa se s prebujanjem narave in živali, predvsem ptic:

Der Winter ist dahin / die Kalt ist abgewichen /
der frohe Frühling läss't sich wieder bei uns seh'n /

Die Sonn vom Süder-Strich komt wieder her geschlichen /
Und freu't sich wiederum nach Norden hin zu geh'n /

Die wieder sich bemüht die Tage zu verlängern /
So viel sie Abbruch thur der schwartz-verhüllten Nacht;

Es zeigt sich ihr Licht / die Erden zu beschwängern /
Daher die Maja auch erheb't ihr Haupt mit Macht;
(Bär 1695: 218)

V dodatku k pesmim o slavčku najdemo še nekaj prevodov starejših pesmi. Prva pesem *Das Lob-Gedicht des Urhebers von der Nachtigal bey dem Ovidio* je zapisana v junaških aleksandrincih (J 13-13-12-12 aabb). Slavčkovu petje primerja z oglašanjem drugih ptic (kos, zelenec, jerebica, golobica, raca, kragulj, petelin, kokoš, lastovka, orel, sraka), kar so prav tako motivi, vidni v kar sedmih kiticah pesmi *Od protuletja*:

Ja auch die Amsel singt gantz lieblich auff den Zweigen
Fällt aber ein die Nacht / so sängt sie an zu schweigen.
Es macht zur Lentzen Zeit der Greinerlin sein Lied
Das klinget Morgens früh von seinem Schnabel-Rieb.

Der Ziemer und der Staar des Morgens sind zu hören
Des Abends feyren sie mit ihren Singe-Röhren.
Das Rebhuhn und die Gans erregen ein Geschrey
Die Turtel seufftztet und die Taube girt dabey.

Die Ringel-Taube rufft mit Flügel-Schwang in Waldern
Die Ente quacket laut in Flüffen und in Feldern.
Der Kranich und der Schwahn / der Habich samt dem Weih
Die bringen ihr Gelaut nach Halses Art herbey

Der Hahn der krähet hell / die Henne kakelt/glucket.
Der Pfau drommetet hoch / die Schwalbe wimmert/schlucket.
Indem der Adler klingt / so krackt der schwarze Rab'
Der Häg und Geyer schreyt / nach seiner Keelen Gab'.
(Bär 1695: 48)

Starost pesmi potrjujeta tudi dve kajkavski pesmi iz 17. stoletja, ki sta si izposodili njeno prvo kitico oz. začetne verze in ji nato pridali popolnoma

novo vsebino. Prvo tako pesem je leta 1687 zapisal organist Jurij Ščrbačić⁵ v t. i. *Drnjansko pesmarico* in jo prepoznamo po začetnem verzju *Jur turobna i žalosna zima prohodi* (Zvonar 1995: 21; Zvonar 1996: 292). Prvi dve kitici govorita o prehodu narave iz zimskega letnega časa v pomladni, sledi boleče spoznanje lirskega subjekta o minevanju njegove mladosti in o neuresničeni ljubezni. Pesem se zaključi z 11. kitico, ki vsebuje priprošnja Bogu za zveličanje duše. Varianto te pesmi najdemo še v *Pesmarici Ignaca Bedekovića* iz leta 1712 (*Cantio de amore*) (Zvonar 1996: 295), vendar brez zadnje enajste kitice.

3.

Boli mene serce moje toga gledajuč
da vse stvari vesele se toga gledajuč
a ja tužni ter nevoljni
da nestane mladost moja
vazdar tužeći.
(Ščrbačić 2021: 57)

Druga Ščrbačićeva pesem, ki jo je navdahnilo *Protuletno drago vreme*, je naslovljena kot *Alia Rusticorum* in se prične z verzom *Kad mi zima jur prohodi*. Opisuje kmečko življenje ter se navsezadnje izteče v napitnico (Fancev 1937: 78).

Kad mi zima jur prohodi
protuletje bliz dohodi,
sunce mesec lipo služi
muž veselo v polju pluži.

I veselu pisam poje
hej vol konj moj
bolje da vas Gospon Bog pomore
hej kjada bolje more.
(Ščrbačić 2021: 137)

Prvi popolni zapis pesmi *Protuletno drago vreme* je nastal v zasebnem plemiškem okolju. Leta 1710 jo je zapisal grof Franjo (Ferenc) Delišimunović (Zvonar 1995: 23), mož Barbare Šidonije Peranske (1656–1713), ki je po smrti Ane Katarine Frankopan Zrinske (1625–1673) postala lastnica njene rokopisne pesmarice, v katero je grof vpisal 12 pesmi.⁶ Prvih 11 kitic opisuje prebujanje

⁵ *Drnjansko pesmarico* sta v 18. in 19. stoletju še naprej uporabljala in dopolnjevala organista iz kraja Drnje (na območju nekdanje Križevniške županije) Jurij Cvetković leta 1755 in Mihael Kozarič leta 1802 (Zvonar 2021: 187).

⁶ Iz prvega dela *Pesmarice Ane Katarine Zrinske* kar 31 pesmi pripada njenemu avtorstvu, Delišimunović se je podpisal pod 12 pesmi, sledilo pa je še več zapisovalcev, npr. Ivan Jelačić in Baltazar Patačić. V 18. stoletju je bil rokopis v lasti pavlinca p. Pavla Jurjevića, predstojnika samostana Svetice, po ukinitvi samostana pa je pripadel frančiškonom v Karlovcu (Dukić in Lukec 2017: 275, 278–279; Bratulić 2015: 317–319).

narave spomladi, zadnje tri kitice pa se iztečejo v hvalo Bogu. Misel, da lirskemu subjektu lepota narave ne prinaša veselja in da mu tega lahko milostno podeli samo Bog, je značilnost baročne lirike.

Tudi varianto te pesmi je v istem času zapisal Ignac Bedeković (Zvonar 1996: 294). V primerjavi z Delišimunovičevo verzijo vsebuje dodatne tri kitice (7., 11. in 13.), ki jih ima tudi štokavska varianta (*Proleće*) iz *Erlangenskega rokopisa* (1720) (prim. Geseman 1925), ki pa ne vsebuje končnih treh kitic s hvalo Bogu.

7.

Pisan štiglec zelen gringlec pastiričica
zeba, detel i sternatka, i seničica:
te vse speva Boga hvali
kad ze vsega gerla kriči
vsaka ptičica.

11.

Raca kvaka guska gaga guščiče vodi,
puja pjače kvočka kvoče s piščanci hodi:
kokot vnoči kukuriče
kad ze vsega gerla viče
zaspane budi.

13.

Po bregeh se ovce z janči skakuč igraju,
pastir igra marha tanča kóže skakaju:
kad se giblje vse korenje,
veseli se vse stvorjenje
ar čas imaju.
(HAZU, fol. 8r)

Naslednja pojavitev pesmi *Protuletno drago vreme* se pojavi šele ob koncu 18. stoletja v t. i. *Varaždinski pesmarici I*, nastali (najkasneje) leta 1793 (*Cantio verna I*) (Zvonar 1993; Zvonar 1995: 25, 26; Zvonar 1996: 298, 299). Z Varaždinsko se vsebinsko ujema nekoliko mlajša *Pesmarica Pavla Matiča*, ki sicer vsebuje samo osem kitic (Zvonar 2023: 47–48). Vzhodnoštajerska verzija Štefana Modrinjaka (*Od protuletja*), nastala ok. leta 1812, sicer sledi tradiciji *Varaždinske pesmarice*, vendar je štajerski pesnik marsikaj svobodno predelal. Vse tri variante nadaljujejo preoddajo (tradicijo) Bedekovičeve pesmarice, vendar ne vsebujejo več zadnjih dveh kitic z baročno mislijo, ki je značilna tako za Bedekoviča kot Delišimunoviča (*Pesmarica Ane Katarine Zrinske*):

13.

Ti si moje protuletje moja lehkota,
ti si moje rano cvetje moja lepota,
tebe dičim tebe hvalim,
v tvojoj službe se ne jalim,
moja dobrotā.

14.

Sad od ptičic me spevanje več ne veseli,
nit se zverum deržat nanje serce mi želi,
samo Jezus drago ime,
vsako čini slatko brime,
duša ma veli.

(Zrinska 2015: 252)

Če sta obe baročni varianti še razvijali misel, da lirskemu subjektu radost in veselje lahko podeli samo Bog, ne pa tudi čutni svet, je v *Varaždinski pesmarici* ostala samo še značilna razsvetljenska sintagma, da Bog ustvarja svet, ki človeku prinaša veselje. Tej idejni zasnovi je sledil tudi Štefan Modrinjak, isto misel pa lahko najdemo še v drugih slovenskih pesmih tega časa, ki tematizirajo pomlad (npr. Peter Dajnko in Urban Jarnik) (Ditmajer 2021: 343). Zato se bolj strinjam s sodbo Lina Legiša, da so to »mirne, zadovoljne slike stvarnosti, ki pa je izbrana, idealizirana in klasicistično umerjena« (Legiša 1938: 27), kot pa s Pogačnikovo tezo o predromantičnih sestavinah v Modrinjakovi poeziji (Kotnik in Pogačnik 1974: 21).

Pisec *Varaždinske pesmarice* je pesem zapisal v prozni obliki, kar pomeni, da grafična vrstica ne ustreza metrični. Kljub temu lahko prepoznamo pet metričnih vrstic (T 13-13-8-8-5 aabba). Takšno razvrstitev verzov imajo tudi verzije iz *Pesmarice Ane Katarine Zrinske* (v zapisu Delišimunovića), *Pesmarice Ignaca Bedekovića*, *Pesmarice Nikole Šafrana* in iz rokopisa Ivana Kukuljevića. *Varaždinska pesmarica* ima dodan tudi notni zapis, kar pomeni, da se je pesem pela in se prenašala tudi po ustnem izročilu. Modrinjak je uvedel sedemvrstične kitice, kjer se izmenjujejo osmerci in peterci (T 8-5-8-5-8-8-5 ababccx). Zato je moral najti tudi nove rime, kar je spremenilo tako ritmično kot vsebinsko podobo pesmi.

Črkopis Modrinjakove pesmi je pod vplivom kajkavskega, pa vendar lahko v primerjavi z zapisom v *Varaždinski pesmarici* opazimo nekaj razlik, in sicer uvajanje grafema ⟨dÿ⟩ (*dÿumbori*) za kajkavski ⟨gÿ⟩ (*gÿumbule*), opazen pa je tudi poseben grafem ⟨tÿ⟩ za /ć/ (*tÿvergoli*), ki ga kajkavska pesmarica sicer nima (*chverguli*). Modrinjakova pesem izpričuje še grafem ⟨nÿ⟩, ne pa tudi ⟨lÿ⟩ iz *Varaždinske pesmarice*, saj ta glas ni bil značilen za njegov rodni prleški govor. Na glasoslovni ravnini jezika so opazne še naslednje narečne razlike: Modrinjak piše ⟨ÿ⟩ za nosnjeni /j/ (*gÿezdi* – *gnezdu*), ⟨e⟩ za stalno dolgi polglasnik (*den* – *dan*) in ⟨o⟩ za stalno dolgi /q/ (*golob* – *golub*), opazen je še narečni sklop *vt- < pt-* (*vtičica* – *ptičica*). Na oblikoslovni ravnini jezika je najbolj razlikovalna štajerska dajalniška in mestniška končnica *-i* za kajkavsko *-u* (*po mraki* – *po mraku*, *k Bogi* – *k Bogu*).

V spletnem orodju za vzporedni prikaz verzij *TEI Critical Apparatus Toolbox* (TEI CAT) sta vizualno prikazani obe pesmi, pri tem pa je besedilo iz *Varaždinske pesmarice* (dalje VP) označeno kot lema. To konkretno pomeni, da se Modrinjakova verzija (dalje ŠM) prikazuje vzporedno kajkavski po verzih. Pesmi sta prečrkovani v današnjo pisavo, izbrisana so tudi vsa ločila in velike

začetnice, ki bi lahko vplivale na prikaz razlik med njima. Besedilo, ki je obarvano, se razlikuje od leme, medtem ko je neobarvano besedilo enako lemi.

Text according to VP	Text according to ŠM
<ul style="list-style-type: none"> VP - Varaždinska pesmarica I ŠM - Štefan Modrinjak 	<ul style="list-style-type: none"> VP - Varaždinska pesmarica I ŠM - Štefan Modrinjak
<p>Protuletno drago vreme ko nam dohodiⁱ a turbobna i žalostna zima prihodiⁱ dan je dugši noč je krajša^a vsaki denek žarko sunceⁱ više izhodi.ⁱ</p>	<p>Protuletno drago vreme k nam dohaja zdajⁱ duga zima tužno breme od nas ide vkrajⁱ noč je krajša dugši den jeⁱ vsa natura svetlo sunceⁱ znovič obudi.ⁱ</p>
<p>Vjutrno stanem ter pogledam buli skoro danⁱ mesec zaide, zorja puka, sunce ide vanⁱ moja misel sim tam bludiⁱ po svetu se zaman trudiⁱ ne njoj ovde stan.ⁱ</p>	<p>Gda se sčutim vun pogledam buli skoro denⁱ belo zorjo vsu zagledam s posteleg stanemⁱ sunce kaže svoje trakeⁱ zdiga z berečin oblakeⁱ gori v Firmament.ⁱ</p>
<p>Sneg na gorah led na vodah vre je poginulⁱ sunce grehe, jug se igra, sever odvinulⁱ tiho vreme vsemu služiⁱ moja pamet vendar bludiⁱ mir njoj je zginul.ⁱ</p>	<p>Sneg na gorah let na vodah ves je izginulⁱ jug se igra po vseh lozah sever odvinulⁱ tiho vreme vsemu ugad^a radost vsako stvar obhad^a vse se ide gret.ⁱ</p>
<p>Zelene se gore loze travne v travnikihⁱ videti je fiolice vse po cvetnjakeⁱ sadje cvete po goricahⁱ zdenci teku po dolicahⁱ rose po jarkeh</p>	<p>Trava začne zeleniti v jogh v travnikihⁱ seme z zemle poče kliti po ogradnikihⁱ sadje cvete po goricahⁱ voda stupa po dolicahⁱ rosa po jarkeh</p>
<p>Vesele se vse ptičice lepo d'umboleⁱ kukuvaču ranu pticu čuti z goreⁱ škerlec k nebu lečuč pojeⁱ Boga hvali pesme svojeⁱ od rane zorje^e</p>	<p>Radost gene vsako vticu da se veseliⁱ s šume čujem kukuvicu kak se berž deniⁱ po zraki škorjanec lečeⁱ hitro s perotmi perlečeⁱ sunce pozdraviⁱ</p>
<p>Lastovica rana ptica rano čverguliⁱ i slaviček verni ptiček lepo drobuliⁱ vjutrno rano vu dne vnočiⁱ poigrava iz vse močiⁱ gusto se budi</p>	<p>Lastavica mi pred okni hitro d'umboriⁱ a slaviček vtitek mali lepše čverguliⁱ vutrno večer rano vnočiⁱ poigrava ze vse močiⁱ gusto se budi</p>
<p>Pisan štiglec zelen gringlec pastiričicaⁱ zeba detelj i sternatka i senicaⁱ to vse vreme Boga dičiⁱ kad iz vsega gerla vičiⁱ vsaka ptičicaⁱ</p>	<p>Pisan štiglec lepo skaka pastiričicaⁱ zeba detelj i sternatka i seničicaⁱ vse popeva Boga dičiⁱ vsega gerla rano kričiⁱ vsaka vtičicaⁱ</p>

Slika 1: Primerjava kitic 1–7 v TEI CAT

Modrinjak je uvajal nove rime v prvih dveh verzih, medtem ko zadnji verz ni riman. V prvi kitici je vidno zamenjevanje glagolov *dohodi* – *dohaja*, *prihodi* – *ide vkraj* in *izhodi* – *obudi*. Glagola *dohodi* in *dohaja* izhajata iz *dohajati*, medtem ko je glagol *prihodi* v tem primeru rabljen napačno, saj bi moralo pisati *prohodi*, kot lahko vidimo v *Pesmarici Ignaca Bedekovića*. Modrinjak je zamenjal tudi kajkavsko besedo *denek* oz. *danak* 'dan' z *natura* in besedno zvezo *žarko sunce* s *svetlo sunce*. V kajkavski preoddaji te pesmi se pridevnik *žarko* namreč redko pojavlja (v 3. kitici Delišimunovićeve verzije, v 2. kitici srbskega Erlangenskega rokopisa). V drugi kitici je zanimiv kajkavski glagol *pucati* (*zorja puka*) iz VP, saj je v drugih rokopisih redek (*zorja projde*, *zora pride*, *mesec zorjum odhodeči*, *zorja zide*). Najdemo ga kasneje v *Pesmarici Nikole Šafrana*. Modrinjakova druga kitica je skoraj v celoti prosto predelana in ne sledi tradiciji (»belo zorjo vsu zagledam / s posteleg stanem / sunce kaže svoje

trake / zdiga z berečin oblake / gori v Firmament«). V tretji kitici je Modrinjak uvedel nova glagola *ugadjati* oz. *ugadati* 'ugajati' in *obhadjati* 'obhajati', ki ju nima nobena druga verzija. V četrti kitici je izpustil omembo vijolic (»seme z zemle poče kliti po ogradnikih«) in studenca (»voda stupa po dolicah«). Samo v *Erlangenskem rokopisu* imamo namesto vijolic *ljubičicu*, namesto *zdenca* 'studenca' tam zasledimo *rjeke* 'reke', pri Kukuljeviću pa celo jagode. V peti kitici Modrinjak izpušča omembo Boga in deležnik na -č (*lečuč*), v sedmi kitici pa ne omenja ptice zelenca (t. i. *gringlec*).

<p>Divji golub¹ tiho guče na gnezdu¹ sedi a gerlica milo tuži goluba gled¹ vse ptičice gnezda rade¹ da odhrane svoje mlade¹ vreme njim godi</p> <p>Orelj klikče po puščine¹ visoko leti sokol sedi na pečine ter bistro¹ gled¹ zigrava se jastreb z strankum¹ sova leče vse po mraku¹ još rano vpeti¹</p> <p>Kos vu jutro¹ pofučkava drozdi igraju¹ žuna kriči brajnjuk hrešči srake se smeju¹ vuge šojke plepelice vrapci terčke jarebice¹ vse se raduju¹</p> <p>Raca kvaka¹ guska gaga guščice vodi¹ pura pivče kvočka kvoka¹ piščence vodi pevec vjutro¹ kukuriče kada vsega gerla kriči¹ zaspance¹ budi</p> <p>Jelen vgori¹ poskakuje k senčini beži¹ serna listje ogrizava¹ malo gda leži zajci plešu¹ po pšenici zdenci teku po dolicah¹ rose po jarkeh¹</p> <p>Po brege se ovce z jarci skačuē igraju¹ i po polju marha tanca poskakujeju¹ da se giblje¹ vse korenje veseli se vse stvorenje¹ ar čas imaju¹</p> <p>Gda to vidi duša moja k Bogu zdihava¹ njegve dare njegovu zmožnost vu vsem spoznava¹ tebe anda dragi Bože¹ duša moja prez pokoja¹ verno zazava¹</p>	<p>Divji golob¹ tiho guče na gjezdi¹ sedi gerlici se mladih oče goluba gled¹ vsaka vtica gjezdo gradi¹ gde budo sedeli mladi¹ vreme njim godi</p> <p>Orel kriči po pošćini¹ visoko leti sokol sedi na pečini bistro¹ gor¹ gled¹ jastrep se zigrava v zraki¹ sova leče vse po mraki¹ da hrano dobi¹</p> <p>Kos po utrali¹ pofučkava drozdi igraju¹ žuna hrano si ziskava sraka regeče¹ vuge šojke plepelice zebe vrabli jerebice¹ se radujeju¹</p> <p>Reca kveka¹ guska gaga guščicam vodi¹ guči¹ pura pivče kvočka kvoka¹ piščence vodi kokot večkrat¹ kukuriče vsega gerla rano viče¹ zaspance¹ budi</p> <p>Jelen vgori¹ poskakava zdenčine beži¹ serna listje obgrizava¹ malo gda leži zavec pleše¹ po pšenici nigde sleda ne lesici¹ v jamah se derži¹</p> <p>Marha skokom v germje teče kak se vun pusti¹ pastir z mezge živego vleče maršiči pišči¹ gda se giblje¹ vse korenje veseli se vse stvorjeje¹ nega žalosti¹</p> <p>To vse vidijo me oči k Bogi zdihavam¹ njegvo zmožnost njegovu moči vu vsem spoznavam¹ zato anda duša moja¹ tvomu Bogi prez pokoja¹ budi zahvalna¹</p>
---	---

Slika 2: Primerjava kitic 8–14 v TEI CAT

V osmi Modrinjakovi kitici »se grlici mladih hoče«, medtem ko v tradiciji »gerlica milo guče« (Delišimunović, Kukuljević) ali »milo tuži« (VP, Bedeković, Šafran). V deveti kitici »orel klikče po puščine« (Delišimunović, VP, Šafran), »klikče vū pašćine« (Bedeković), »klikti na planini« (Erlangerski rokopis) ali celo »detel klikče po pečine« (Kukuljević), medtem ko pri Modrinjaku »orel kriči po pošćini«. Z besedo *puščina* označujemo pustinjno, puščavo (< pūst). Kukuljević je edini uporabil izraz *pečina* iz drugega verza iste kitice. Uporabljen je tudi kajkavski glagol *kliktati* (*klikčem*), ki ga Modrinjak ni prevzel, temveč se je raje odločil za glagol *kričati*. V deseti kitici Modrinjak izpusti ptico brinovko, ki se v kajkavskih besedilih pojavlja pod imenom *branjuk/brajnjuk/*

branjug (Bedeković, VP, Delišimunović, Kukuljević, Šafran), ter gozdnega jereba, ki se pojavlja pod imenom *terčka* (Bedeković, VP, Delišimunović, Kukuljević, Šafran). Da je imel Modrinjak pred seboj kajkavsko predlogo, pričajo prečrtane besede v rokopisu. Tako je v prvem verzu 11. kitice viden popravek iz »guščice vodi« v »guščicam guči«. VP je v tretjem verzu 11. kitice uvedla sinonimni izraz za petelina *pevec*, medtem ko se v tradiciji pojavlja ime *kokot* (Bedeković, Kukuljević, Šafran), ki ga je obdržal tudi Modrinjak. Prav tako je v nasprotju z VP obdržal glagol *vikati* (Bedeković, Kukuljević, Šafran). V 12. kitici je pisec VP pri prepisovanju naredil napako, saj je zadnja verza po pomoti prepisal iz 4. kitice (»zdenci teku po dolicah / rose po jarkeh«). Isto napako je napravil tudi Pavle Matić, ki je očitno prepisoval iz VP. Modrinjak se je na tem mestu držal tradicije, ki je razvidna iz Kukuljevičevega zapisa: »Ni videt več lesice, / v jame se derži.« (HAZU 1) V *Pesmarici Ane Katerine Zrinske* zajci bežijo pred lisico v jamo: »Negdaj j' videt i lisicu, / pak v jamu beži.« (Zrinska 2015: 251) Ali pa iz jame pridejo lisice: »Z jame vre idu lesice, / nje se ne drži.« (Pjesmarica Nikole Šafrana 2020: 256) Nobena verzija se ni držala daljšega Bedekovičevega zapisa: »Skrivača se in pred dragem hitro igraju, / a lisica pojamicah simta skrivaju.« (HAZU, fol. 8r) V 13. kitici je prav tako nekaj večjih razlik v prvih dveh kiticah. Modrinjak namreč kitico pričenja z *marho* 'živino', vse druge verzije pa omenjajo ovce in jarce, ki se igrajo po hribih. Po drugi strani pa je VP v drugem verzu izpustila omembo pastirja in koz, razvidnih iz Bedekovičeve in Šafranove verzije ter *Erlangenskega rokopa*: »Pastir igra marha tanča kóže skakaju.« (HAZU, fol. 8r) Pri Modrinjaku »pastir z mezge žvlego vleče maršici piščiči«, kar pomeni, da pastir iz močvirja (*mezga* = *muzga*) vleče piščal (*žvlega* = *žvegla*) in piska živini. Ta verz predstavlja pesnikovo inovacijo. V 14. kitici najdemo v kajkavskih verzijah še glagol *zazavati* 'klicati', ki ga Modrinjak ne uporabi.

Novije verzije po Štefanu Modrinjaku so besedilo še dodatno dopolnjevale ali spreminjale v skladu s časom in prostorom. Veliko ujemanja z varaždinsko izkazuje *Pesmarica Nikole Šafrana* z začetka 19. stoletja, vendar prinaša še čisto novo kitico s prisposodbo Jezusa pelikana (Poje in Lukec 2020: 12, 13; Zvonar 1995: 26). Prvič se podoba pelikana pojavi v pesmi Tomaža Akvinskega *Adoro te devote* (»Pie pellicáne, Iesu Dómine, me immúndum munda tuo ságuine«). V cerkveni umetnosti si pelikan izključe svoje meso, da nahrani svoje mladiče.

K tebi and, mili Ježuš, Bože pelikan,
tve stvorjenje vse šetuje vseh četirih stran,
da ti od zla nje obrani
i k tebi nje vse nastani
na tvu desnu stran.
(Poje in Lukec 2020: 257)

Zanimiv je še Kukuljevičev zapis pesmi iz leta 1836, ki je iz zadnje kitice popolnoma odstranil vse religiozne motive, ki jih Modrinjakova in Šafranova verzija še vsebujeta:

Gda to vidim serdce moje
 k dragoj zdihava,
 Njejnu ljubav njejno serdce
 pravo spoznava,
 Zato ovdí serdce moje
 ljubav draga,
 prez pokoja zazava.
 (HAZU 1)

Zadnji natisnjeni primeri te pesmi potrjujejo, da se je pesem prenašala tudi po ustnem izročilu ter segla ne samo v štajerski in kajkavski prostor, temveč tudi h gradišćanskim Hrvatom. *Jačke ili narodne pesme*, ki jih je leta 1871 objavil Fran Kurelac, prinašajo prepis te pesmi iz treh rokopisov, ki jih je našel v Jandrofu in Šicah: »Protulitje drago vrime, / Jur nam dohaja.« (Kurelac 1871: 25). V tej verziji v primerjavi s kajkavskimi manjkata druga in tretja kitica. Verzijo iz Medžimurja, ki jo je zapela Malvina Marcinjaš, je leta 1916 objavil Vinko Žganec: »Protuletno drago vreme, ko nam dohodi.« (Žganec 1916: 54) Ta verzija ima samo sedem kitic, saj je zanjo značilno združevanje verzov iz različnih kitic (2. in 3. kitica, 10. in 13.), nekaj kitic pa manjka v celoti (5., 6., 8., 9., 11.). Zadnji zapis te hrvaške pesmi je objavil Miroslav Vuk - Croata leta 1998 in ga pripisal veleposestniku Ladislavu Fodrociju (1756–1834). Poleg tega da ta verzija še vsebuje baročno kitico iz Bedekovićeve in Delišimunovićeve verzije (»Ti si moje protuletje, moja dobrota.« Vuk Croata 1998: 343), prinaša tudi že novo kitico o Jezusu pelikanu, znano iz Šafranove verzije.

Tudi v slovenskem prostoru se ta pesem pojavlja v tiskanih virih. Najprej jo je zabeležil in izdal Emil Korytko v *Slovenskih pesmih krajnskiga naroda* (1844) v razdelku Pesme od Hrovashke meje. Njegova verzija izhaja iz starejše baročne tradicije, saj ohranja vseh 16 kitic iz Bedekovićeve in Delišimunovićeve verzije, vendar s pomembno razliko. Lirskemu subjektu poslušanje petja ptic še vedno prinaša upanje in veselje, kar je značilnost razsvetljenstva, kjer je narava predmet pesniškega opisa: »Nek me tice s prepevanjam mogu veseliti, / Nek zelene mene loze mogo okripiti.« (Korytko 1839: 109) Korytkovo pesem je omenil Karel Štrekelj v izdaji *Slovenskih narodnih pesmi* v dodatku k razdelku Pesmi o raznih stanovih nevojaških in o njih delu, vendar je objavil samo začetne verze, saj te skupine pesmi ni imel za narodne: »Protoletno drago vreme, kaj nam dohodi, * A turbno i žalostno zimo prehodi, * Dan je duži, noč je krajši ...« (Štrekelj 1908: 303)

Kdo je spodbudil nastanek Modrinjakove pesmi *Molitva na božico Slovenko*?

Modrinjakova budnica *Molitva na božico Slovenko* je nastala po njegovem odhodu iz Gradca leta 1800, ko je bil posvečen v duhovnika in pričel službovati v spodnještajerskih župnijah (Sv. Miklavž, Velika Nedelja, Ormož, Sv. Tomaž).

Pri Svetem Tomažu je najverjetneje zapisal svojo v slovenski literarni zgodovini najbolj znano pesem, ki jo je Janez Nepomuk Primic prepisal in 14. junija 1811 poslal Jakobu Zupanu: »Za poskušnjo Modrinjakove poezije vam pošiljam njegovo 'Molitev k boginji modrosti'.⁷ On močno kroatizira, sam prepisujem zvesto diplomatsko in spreminjam samo ortografijo.« (Štrekelj 2012: 590; Jagič 1897: 273) Primic je bil voditelj Slovenskega društva, ustanovljenega leta 1810, kamor je Modrinjaka povabil njegov rojak in tamkajšnji študent Franc Cvetko, vendar se njihovi jezikovni nazori niso ujemali, saj je bil Modrinjak pretežno kajkavsko usmerjen (Kotnik in Pogačnik 1974: 126). Primic je kranjskim izobražencem poročal o literarnem in jezikovnem delu štajerskih Slovencev (Vidmar 2010: 177–182), slednje pa je obveščal o literarnem in jezikoslovnem delovanju v drugih notranjeavstrijskih pokrajinah, še posebej na Kranjskem in Koroškem. Tako je v *Nemško-Slovenskih Branjih* leta 1813 objavil Vodnikovo budnico *Pesma na moje Rojake*, ki jo je v narodnozdrujevalnem duhu naslovil *Na Slovence*, saj je v tem času etnična oz. nacionalna oznaka postajala vedno bolj pomembna, ni pa ponatisnil Jarnikove istonaslovljene pesmi, objavljene leta 1811 v koroški *Carinthiji*. Slovenska literarna zgodovinarja Jože Pogačnik in Stanko Kotnik (1974: 15) Modrinjakovo pesem *Molitva* uvrščata v čas pred letom 1810 in tako v neodvisnost od Primičevega društva, Jarnikove budnice ter Vodnikove *Ilirije oživljene*, s hrvaškim klasicizmom pa jo je povezal Lino Legiša (1959: 53). Ta povezava se zdi bolj verjetna, saj je Modrinjak kot bivši varaždinski dijak gotovo dobro poznal hrvaško slovstvo, npr. Matijo Antuna Relkovića (*Satir iliti divji čovik*, 1762), Antuna Kanižlića (*Sveta Rožalija*, 1780), Matijo Petarja Katančiča, Andrijo Kačića Miošića (*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, 1756), Filipa Grabovaca (*Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga*, 1747) in Tita Brezovačkega.

V pesmi se Modrinjak obrača k takratni vzhodnofrankovski mejni grofiji Panoniji, ki je nekoč obsegala tudi njegovo rodno prleško območje. Slovenko v prvih dveh kiticah nagovarja kot boginjo modrosti Ateno, rojeno iz čela grškega boga Pana, ki je pri Slovencih imel vlogo vrhovnega boga Zeusa ali Jupiterja in ga Modrinjak povezuje tudi z nastankom imena Panonija.⁸ V tretji kitici je pesnik ime Slovenci (ki ima v tem primeru širši pomen Slovani) povezal s praslovansko besedo *slovo*, ki pomeni črka, beseda (»Bekkantlich heißt ein Buchstab bei uns Slovo«). Obžaluje odhod boginje (4.–9. kitica), kar je verjetno povezano s propadom grofije zaradi madžarske invazije na prelomu iz 9. v 10. stoletje: »Ali štimaš, da Atila / se pri nas zdaj luti.« (Pintar 1904: 238) Prikaz zatiranja slovanskih narodov je še v razsvetljenskih okvirih, kjer se siromak podreja gospodi (»Sudec spoznava pravico / tomu, ki kaže plaču, / tam eden

⁷ V izvorniku »Gebeth am die Göttin der Weisheit«.

⁸ Etimologija besede Panonija vse do danes ni pojasnjena. Dion Kasij ime povezuje z oblačilom *pannus*, Fasmer meni, da je obstajal topomin *Pannona*, Kerenji ime poveže z bogom Panom, Žpanić pa s korenem *pen* iz baskovske besede *pentze* (livada, pašnik) ali s staroindijskim *pankas* (močvirje, barje) (Panonija 2024).

terja krivicu, zmišlava novo daču.«) (Pintar 1904: 238), na nekaterih mestih pa je že prisoten etnični ekskluzivizem (Ditmajer 2020: 369): »Radgost tebe branil bo / pred Nemci no Madžari.« (Pintar 1904: 239) Modrinjak je kritiziral tudi duhovnike (14.–16. kitica), ki ljudstvu pridigajo v latinskem, namesto hrvaškem jeziku. Hrvaški jezik je namreč še do devetdesetih let 18. stoletja pomensko vključeval tudi prleške govore v nekaterih štajerskih župnijah, tudi v Modrinjakovih (Središče, Sv. Miklavž, Velika Nedelja, Ormož). Tudi opomba št. 11 besedo *Horvazki* razlaga s terminom *Windisch*, kar je morda povezano tudi s Kopitarjevo klasifikacijo južnoslovanskih jezikov, v kateri je provincialne Hrvate uvrstil v skupino *slowenische oder windische*. Modrinjak kot duhovnik presenetljivo ni razvijal misli, da je ljudstvo ostalo brez Božjega vodstva zaradi predhodnih grehov, temveč je vzrok in posledico zamenjal. Prisotna pa je ideja (19. kitica), da bodo slovanski bogovi kaznovali nepokorno ljudstvo: »Deni šišak na glavu, / vzemi kopje no kačni š[č]it, / no pridi pesoglavcov bit, / ki tebe sramotiju.« (Pintar 1904: 239)

Pri Modrinjaku še ni prisotne misli o političnem slovenskem narodu, kot je to razvidno pri kasnejši generaciji štajerskih pesnikov (ilirska generacija), ki slovenskega naroda ni več razumela zgolj kot kulturnega. V hrvaškem prostoru je to misel razvijal Tito Brezovački v latinski elegiji *Dalmatiae Croatiae et Slavoniae, trium sororum recursus* (1790), ki se je širila v rokopisu. Madžarska aristokracija je namreč na Hrvaškem poskusila uvesti madžarski jezik, čemur se je zaradi ohranitve privilegijev uklonilo hrvaško plemstvo (Kolumbić 1997: 339; Ratković 1999: 17): »U skitski hoće narod i jezik da se prevedu, / Divljačke običaje od njega i uredbe prime.« (Brezovački 1999: 159) V svoji drugi pesmi *Uspominak prečasnoga upelavanja redovničke bratje od milosrdja zvane u kuće iliti Kloštar* se Brezovački v imenu starca Staroslava obrača na »Slovinkinjo Vilo« in toži nad socialnim stanjem v državi. Zavzemal se je za skupno državo Dalmacije, Hrvaške in Slavonije, kjer bodo vsi uživali enake pravice (Kolumbić 1997: 339, 342). Vesel je, da so dobili bolnišnično ustanovo, kjer »mudri likari /.../ liče muža i gospona brez razlike vire i zakona« (Brezovački 1973: 237).

Lik Vile Slovinkinje Tita Brezovačkega, ki zelo spominja na Modrinjakovo Božico Slovenko (tudi Panija Slovenka, sveta Slovenka, boginka Slovenka), je v svoje pesmi vpletal že Andrija Kačić (*Pisma od Kotromanovića, Pisma od Pavlimira*), ki je s svojim delom vplival tudi na Brezovačkega. V hrvaški literaturi se lik vile sicer pojavi že mnogo prej, saj ga je tematiziral že renesančni pesnik iz Zadra Juraj Baraković. Pripovedno delo z naslovom *Vila Slovincha* je izdal leta 1614 in v njem prepletal mitološki svet (vile, rimski bogovi) z zgodovino Zadra, ki je v 15. stoletju pripadlo Beneški republiki in so ga v naslednjih dveh stoletjih večkrat napadli Turki. Njegovo delo lahko primerjamo s prvim hrvaškim romanom *Planine* (1536) avtorja Petarja Zoranića, kjer protagonist pastir Zoran potuje na Velebit in po nekaterih dalmatinskih krajih, da poišče zdravilo za nesrečno ljubezen (Švelec 1974: 192). Med potovanjem sreča štiri vile, Kaldejko, Latinko, Grkinjo in Hrvatico. Slednja, ki v krilu drži nezrela jabolka, graja Hrvate, ki se sramujejo svojega jezika in pišejo v tujem

(Franičević 1974: 88–89). Čeprav je povezava vile Hrvatice in Vile Slovinkinje z Modrinjakovo »boginko Slovenko« očitna, njegov osrednji lik vendarle ni pravljичno vilinsko bitje, temveč mitološki lik boginje vseh Slovanov (»Horvat, Slovenec no Morlak, Slavonci no Bezzaki, Čeh, Kopaničar, Mazurak, Vlahi no Rusnijaki«) (Pintar 1904: 239).

V skladu z razsvetljsko literaturo se je Modrinjak v svoji pesmi posvetil tudi bolj socialnim in moralnim vprašanjem, kot je to razvidno tudi iz didaktične pesnitve *Satir iliti divji čovik* Matije Antuna Relkovića. Ta je v svojem najbolj znanem delu romantiziral naravne danosti Slavonije in njenih prebivalcev ter demoniziral njen propad z opustošenji Turkov, ki so prinesli tudi slabe navade, npr. kolo in čaranje (Kavšek 2017: 637). Pisec želi podati rešitve za ekonomske in socialne težave Slavoncev po odhodu Turkov iz dežele (Matošević 2016: 531), na prvem mestu pa je gotovo moralni preporod ljudstva (Kekez 2000: 135). Modrinjak v svoji pesmi sicer ne podaja razloga, zakaj je Božica Slovenka zapustila svoje ljudstvo, ampak slabo moralno, politično in socialno stanje ljudstva poveže prav z njenim odhodom.

Zaključek

Pesniški opus Štefana Modrinjaka je zaradi uničenja njegove zapuščine po smrti zelo majhen. Literarna zgodovina ima danes zelo okrnjeno predstavo o njegovem literarnem ustvarjanju. Edini rokopis njegovih pesmi, ki ga hrani Univerzitetna knjižnica Maribor (Ms 45/1), vsebuje 20 pesmi, med njimi tudi takšne, ki so znane v širšem panonskem prostoru (kajkavskem, prekmurskem in gradiščanskem), npr. *Od Protuletja*, *Popevka od pet pijanih bab* (»Moram iti k mojej kumi«), *Kmetički stališ* (»Vsi stani na sveti potrebni nam so«), *Tožna pesem ene deklne* (»Muža nemrem dobiti«). Upravičeno se lahko torej vprašamo še o morebitnem izvornem avtorstvu ostalih Modrinjakovih pesmi v tej zbirki. V prispevku sem se osredotočila zgolj na pesem *Od protuletja*, saj izkazuje dolgo prepisovalno tradicijo vse od prvega desetletja 18. stoletja. Slediti je mogoče preoblikovanju pesmi od baročne do razsvetljske nazorske usmeritve, pa od štokavske, kajkavske, prleške in gradiščanskohrvaške jezikovne različice. Iz primerjave različic je razvidno, da je Modrinjak sledil razsvetljskemu modelu in v nasprotju z ostalimi zapisovalci besedilo tudi samostojno pesniško preoblikoval. Tako ni bil samo prepisovalec, ampak se je s tem pokazal kot samostojni ustvarjalec.

V članku sem želela pokazati predvsem na Modrinjakovo poznavanje in sprejemanje hrvaškega literarnega izročila, ki ga je glede na svoj prleški izvor bolje poznal in razumel kot tedanjega kranjskega. To je razvidno predvsem iz njegove pesmi *Molitva na božico Slovenko*, kjer je uvedel lik slovanske boginje, ki močno spominja na lik vile Hrvatice ali pa Slovinkinje vile, ki so ga v svoja literarna dela vpletali različni hrvaški literati od Zoranića, Barakovića pa do Kačića in Brezovačkega. V tedanji slovensko govoreči prostor je Modrinjak

tako vnašal literarno svežino, ki pa žal zaradi že omenjenih razlogov ni imela večjega vpliva na razvoj slovenskega pesništva.

VIRI IN LITERATURA

- Nikolaus BÄR, 1695: *Ornithophonia sive harmonia melicarum avium*. Bremen.
- Ingelore BORCHERS, 2001: *Oppeln. Ein Marsch-, Moor- und Geestdorf im Elbe-We-ser-Dreieck*. [Bülkau], [Norderstedt]: Kapellengemeinde Oppeln Books on Demand.
- Josip BRATULIĆ, 2015: Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici. *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica Hrvatska. 277–319.
- Tito BREZOVAČKI, 1973: *Dramska djela. Pjesme*. Zagreb: Zora: Matica hrvatska.
- Tito BREZOVAČKI, 1999: *Izbor iz djela*. Vinkovci: Riječ.
- Josip BUTURAC, 1958: *Zaključci hrvatskog sabora: Svezak I 1631–1698, Svezak II 1693–1713*. Zagreb: državni arhiv NR Hrvatske.
- Miroslav Vuk CROATA, 1998: *Hrvatske uskrsnice*. Zagreb: Dr. Feletar.
- Nina DITMAJER, 2021: *Foglarjeva pesmarica. Editio princeps*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Elektronska znanstvenokritična izdaja, objava 1.0.) <https://sidih.github.io/foglar/index.html> (19. 3. 2024)
- Nina DITMAJER, 2020: *Slovensko pesništvo na Štajerskem med letoma 1758 in 1848: vzori, žanri in recepcija*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Podiplomska šola ZRC SAZU.
- Nina DITMAJER, 2019: *Sprejemanje vzhodnoštajerske knjižnojezikovne norme v rokopisnih pridigah Jožefa Muršca*. Doktorska disertacija. Maribor: Filozofska fakulteta.
- Marijan DOVIĆ, 2023: Začetki prevajanja posvetne poezije v slovenščino. *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda I. Pregled zgodovinskega razvoja*. Ur. Nike K. Pokorn etc. Ljubljana: Založba Univerze, Cankarjeva založba. 187–202.
- Davor DUKIĆ in Jasmina LUKEC, 2017: Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst. *Croatica* 41/61, 273–294.
- Franjo FANCEV, 1937: Hrvatska dobrovolja u popijevkama, zdravicama i napitnicama prošlih vjekova. *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena (1896–1940)*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 67–165.
- Božidar FLEGERIČ, 1881: *Štefan Modrinjak*. V Celovci: M. Robič.
- Ivo FRANGEŠ, 1987: *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb, Ljubljana: Nakladni zavod Matice Hrvatske, Cankarjeva založba.
- Marin FRANIČEVIĆ, 1974: Razdoblje renesansne književnosti. *Povijest hrvatske književnosti. Knjiga 3. Od renesanse do prosvjetiteljstva*. Ur. Slavko Goldstein etc. Zagreb: Liber Mladost. 7–174.
- Gerhard GESEMAN, 1925: *Erlangenski rukopis starih srpsko-hrvatskih pesama*. Sr. Karlovci: Srpska kraljevska akademija.
- Karel GLASER, 1895: *Zgodovina slovenskega slovstva II*. [Ljubljana]: Slovenska Matica.
- Janko GLAZER, 2013: Modrinjak, Štefan (1774–1827). *Slovenska biografija*. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi373222/#slovenski-biografski-leksikon> (19. 3. 2024)

Boris GOLEC, 2012: *Nedokončana kroatizacija delov vzhodne Slovenije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

GM = Gradski muzej Varaždin, št. 1517, *Varaždinska pjesmarica I*. (Fotokopija Ivan Zvonar.)

Igor GRDINA, 1999: *Od Brižinskih spomenikov do razsvetljenstva*. Maribor: Obzorja.

HAZU = Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, II. a. 23, *Sbirka pjesamah vraitvah ibd Ignaca Bedekovića oko 1720*.

HAZU 1 = Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, XV-23/c I. g 25, Rokopisna zbirka iz zapuščine Ivana Kukuljevića.

Branko HEČIMOVIĆ, 1973: Tito Brezovački. *Dramska djela. Pjesme*. Zagreb: Matica Hrvatska. 7–33.

Fran ILEŠIČ, 1937: Iz našeg zavičaja. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 183–189.

Fran ILEŠIČ, 1913: S slovensko-hrvatske meje pred 100 leti. *Veda* 3/1, 1–6.

Vatroslav JAGIĆ, 1897: *Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslaven*. Berlin: Weidmann.

Marko JESENŠEK, 2015: *Poglavja iz zgodovine vzhodnoštajerskega jezika*. (Zora, 110). Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.

Blaž KAVŠEK, 2017: Didaktična poezija in njeno mesto v literarni zgodovini. Primer Johanna Christopa Gottscheda in Matije Antuna Relkovića. *Slavistična revija* 65/4, 629–640.

Josip KEKEZ, 2000: Primjereniji pristup Relkoviću. *Matija Antun Relković i Slavonija 18. stoljeća*. Ur. Tomislav Bogdan. Zagreb: Davor.

Nikica KOLUMBIĆ, 1997: Tituš Brezovački između prosvjetiteljstva i predpreporodnih nastojanja. *Dani Hvarškoga kazališta. Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu* 23/1, 335–343.

Emil KORYTKO, 1844: *Slovenske pesmi krajniskiga naroda*. 5 zvezek. V Ljubljani: Joshef Blasnik.

Janko KOS, 1986: *Razsvetljenje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Stanko KOTNIK, 1956: Štefan Modrinjak kot avtor ljudskih popevk. *Slovenski etnograf* 26, 203–214.

Stanko KOTNIK in Jože POGAČNIK, 1974: *Štefan Modrinjak*. Maribor: Založba Obzorja.

Fran KURELAC, 1871: *Jačke ili narodne pesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župah Šoprnskoj, Mošonjskoj i železnoj na Ugrih*. Zagreb: Slovi Dragutina Albrechta.

Lino LEGIŠA, 1959: *Zgodovina slovenskega slovstva II*. Ljubljana: Slovenska Matica.

Lino LEGIŠA, 1938: *Slovenska poezija od Vodnikovih Pesmi za pokušino do priprav za Kranjsko Čbelico (1806–1828)*. Ljubljana: s. n.

Fran LEVEC, 1881: Štefan Modrinjak. *Ljubljanski zvon* 1/11, 706.

Ivan MACUN, 1883: *Književna zgodovina Slovenskega Štajerja*. V Gradcu: založil in na svetlo dal pisatelj.

Krunoslav MATOŠEVIĆ, 2016: Idejni slojevi prosvjetiteljstva i kršćanstva u Relkovićevu Satiru. *Obnovljeni Život. Časopis za filozofiju i religijske znanosti* 71/4, 529–540.

Jože MLINARIČ, 1987: *Župnije na slovenskem Štajerskem v vizitacijskih zapisnikih arhidiakonata med Dravo in Muro 1656–1774*. Ljubljana: Teološka fakultata, Inštitut za zgodovino Cerkve.

Panonija. *Wikipedia*, 2024. <https://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0> (19. 3. 2024)

Hrvoje PETRIĆ, 2009: O požarima i urbanom okolišu slobodnih kraljevskih gradova Hrvatsko-slavonskog kraljestva u ranome novom vijeku (Varaždin, Križevci, Koprivnica, zagreb). *Ekonomika i ekohistorija* V/5, 158–191.

Luka PINTAR, 1904: Iz pozabljenih rokopisov. *Zbornik znanstvenih in poučnih spisov*. 235–239.

Pjesmarica Nikole Šafrana. Zagreb: Matica hrvatska, 2020.

Jože POGAČNIK, 1969: *Zgodovina slovenskega slovstva II*. Maribor: Obzorja.

Lahorka Plejić POJE in Jasmina LUKEC, 2020: *Pjesmarica Nikole Šafrana*. Zagreb: Matica Hrvatska.

Rudolf Gustav PUFF, 1853: *Marburger Taschenbuch für Geschichte, Landes- und Sagenkunde der Steiermark und der an dieselbe grenzenden Länder*. Graz: Druck und Papier von A. Leykam's Erben.

Bernard RAJH, 2002: *Od narečja do vzhodnoštajerskega knjižnega jezika*. (Zora, 19). Maribor: Slavistično društvo.

Bernard RAJH, 1984: Severovzhodna Slovenija pri oblikovanju slovenskega knjižnega jezika. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 55=20/1, 38–49.

Milan RATKOVIĆ, 1999: Predgovor. *Izbor iz djela*. Vinkovci: Riječ. 5–22.

Jakob RIGLER, 1968: Jezikovnokulturna orientacija Štajercev v starejših obdobjih. *Svet med Muro in Dravo*. Maribor: Obzorja.

Matej SLEKOVEC, 1882: Vekivečna pobosznost naj svetesoga Sacramenta. *Slovenski gospodar* XVI, 290–291.

Anton SLODNJAK, 1968: *Slovensko slovstvo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Juraj ŠČERBAČIĆ, 2021: *Drnjanska pjesmarica (1687)*. Zagreb, Drnje: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Karel ŠTREKELJ, 2012: *Zgodovina slovenskega slovstva I–II*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Karel ŠTREKELJ, 1908: *Slovenske narodne pesmi IV*. Ljubljana: Natisnila Učiteljska tiskarna.

Franjo ŠVELEC, 1974: Hrvatska književnost sedemnaestog stoljeća. *Povijest hrvatske književnosti. Knjiga 3. Od renesanse do prosvjetiteljstva*. Ur. Slavko Goldstein etc. Zagreb: Liber Mladost. 175–292.

Luka VIDMAR, 2010: *Zoisova literarna republika. Vloga pisma v narodnih prepovedih Slovencev in Slovanov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Stanko VRAZ, 1845: *Gusle i tambura*. Zlatni Prag: J. Pospišil.

Viktor VRBNJAK, 2006: Kulturni stiki med Varaždinom in slovenskim Podravjem. *Zgodovinski zapisi* 3/1, 52–57.

Ana Katarina ZRINSKA, 2015: *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Zagreb: Matica Hrvatska.

Ivan ZVONAR, 2023: Još jedna latinsko-kajkavska rukopisna pjesmarica s kraja 18. stoljeća. *Kaj. Časopis za književnost, umjetnost, kulturu* LVI/3–4, 21–54.

Ivan ZVONAR, 2015: *Tri rukopisne pesmarice s Priloka*. Prelog: Meridijani.

Ivan ZVONAR, 2001: Kajkavska svjetovna poezija od prvih tragova do Ignaca Kristijanovića. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 12–13, 245–259.

Ivan ZVONAR, 1996: *Kajkavske rukopisne pjesmarice do hrvatskoga narodnog prepoda (Posebni otisak)*. Varaždin.

Ivan ZVONAR, 1995: »Protuletno drago vreme« ili barok u kajkavskoj lirici. *Folklor i barok u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko društvo folklorista.

Ivan ZVONAR, 1993: Varaždinska pjesmarica I. *Kaj. Časopis za književnost, umjetnost i kulturu* 1, 21–44.

Vinko ŽGANEC, 1916: *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*. Zagreb: Hrvatska tiskara d. d. u Zagrebu.

RECEPTION OF KAJKAVIAN POETRY BY ŠTEFAN MODRINJAK

Štefan Modrinjak's poetry belongs to the Pannonian literary-linguistic tradition, which developed independently of the Central Slovenian (Carniolan) tradition. At least two of his poems show Kajkavian literary influence. The poem *Od protuletja* has a long tradition of transcription and orality dating back to the Baroque period. The poem most probably originated from German lyric poetry as written at the end of the 17th century by the Bremen subcantor and poet Nikolaus Bär. The Kajkavian language area transcription tradition began at the beginning of the 18th century, when Count Franjo (Ferenc) Delišimunović made a written recording of the poem in the handwritten songbook of Ana Katarina Zrinska, although the version by Ignacij Bedeković, which contains three additional verses, remained more popular among the people. The versions from the first half of the 18th century carry the typical Baroque idea that beauty of nature brings no joy to the lyrical subject and that it, i.e. joy, can only be graciously granted to him by God. The versions written at the end of the 18th and beginning of the 19th century no longer contain a characteristic baroque mentality. Among them are notes in the *Varaždin Songbook I* and the manuscript by Štefan Modrinjak. Modrinjak's version was independently revised and is now recognised as an independent work of art. His second poem, which shows his influence and knowledge of Croatian literature, is the wake-up song *Molitva na božica Slovenko*. His goddess Slovenka is very reminiscent of the figure of the fairy Slovinkinja, which Tito Brezovački, Andrija Kačić and Juraj Baraković included in their literary works. Even more similarities can be observed in the character of the fairy Hrvatica from the first Croatian novel *Planine* (1536) by Petar

Zoranić. In line with the literature of the Enlightenment, Modrinjak's poems dealt more with social and moral issues, which is also the case of Croatian literature of the time. In his didactic poem *Satir iliti divji čovik*, Matija Antun Relković provided solutions to the economic and social problems of the Slavonians and attempted to bring about a moral rebirth of the people, while Modrinjak attributed the poor moral, political and social state of his people precisely to the departure of the goddess Slovenka.
